

Sygn. akt I C 2694/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 sierpnia 2016 roku

Sąd Okręgowy w Płocku, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Monika Lewandowska

Protokolant Anna Stelmasiak

po rozpoznaniu w dniu 5 sierpnia 2016 r. w Płocku,

na rozprawie

sprawy z powództwa **D. A.**

przeciwko **W. W. (1)**

o zachowek

oddala powództwo.

Sygn. akt I C 2694/13

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym dnia 28 listopada 2013 roku powód D. A. wystąpił przeciwko pozwanemu W. W. (1) z żądaniem zasądzenia kwoty 457.500 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu tytułem zachowku oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu według norm przepisanych.

Uzasadniając żądanie powód wskazał, iż pozwany W. W. (1) nabył w całości, na podstawie testamentu, spadek po T. W., matce stron. Oświadczył, iż do kręgu spadkobierców, w razie dziedziczenia ustawowego, należałyby tylko strony niniejszego procesu. Powód wyjaśnił, iż w skład spadku po zmarłej wchodzi:

- udział wynoszący 2/5 części w niezabudowanej nieruchomości położonej w Ż., dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...), której wartość powód oszacował na 942.900 zł;

- niezabudowana nieruchomość położona w Ż., dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...), której wartość powód oszacował na kwotę 137.100 zł.

Nadto powód wskazał, iż do wartości spadku należy doliczyć darowizny dokonane przez spadkodawczynię na rzecz pozwanego, których przedmiotem były: - lokal mieszkalny położony w P. przy ul. (...), dla którego w Sądzie Rejonowym w Pruszkowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 250.000 zł;

- lokal mieszkalny położony w P. przy ul. (...), dla którego w Sądzie Rejonowym w Pruszkowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 250.000 zł;

- lokal mieszkalny położony w Ż. przy ul. (...), dla którego w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 250.000 zł.

Powód wskazał, iż łączna wartość spadku i darowizn dokonanych na rzecz pozwanego wynosi 1.830.000 zł. Gdyby spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu, powód na podstawie ustawy dziedziczyłby 1/2 spadku. D. A. wskazał, iż w tych okolicznościach należy mu się zachówek w wysokości połowy jego udziału spadkowego, który przypadałby mu przy dziedziczeniu ustawowym, tj. kwota 457.500 zł. Powód podał, że zwrócił się do pozwanego o wypłacenie mu zachowku, jednakże wezwanie pozostało bezskuteczne.

W odpowiedzi na pozew z dnia 30 grudnia 2013 r. pozwany W. W. (1) oświadczył, iż nie uznaje żądania. Wskazał, że powód zataił okoliczności otrzymywania od spadkodawczyni darowizn, które wyczerpują jego roszczenie o zachówek. Zarzucił także powodowi rażące zawyżenie wartości spadku i zachowku.

W. W. (1) podał, iż T. W. dokonała na rzecz powoda D. A.: darowizny lokalu mieszkalnego położonego w P. przy ul. (...), darowizny lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...), jak też licznych darowizn pieniężnych. Zdaniem pozwanego, spadkodawczyni spłacała także długi powoda, w tym dług w kwocie 25.143,53 zł. Podniósł nadto, iż syn powoda A. A. otrzymał od T. W. darowiznę lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...). Pozwany wskazał, iż powód zawarł liczne umowy kredytowe, zaś pożyczone kwoty tracił w grach hazardowych. Kiedy banki uruchomiły wobec niego egzekucję, wyżył się lokali, których był właścicielem, na rzecz syna i matki.

W. W. (1) podniósł, iż jego matka w ostatnich latach życia wymagała opieki drugiej osoby, nie mogła się samodzielnie poruszać. Zawarła z pozwanym umowę, że w zamian za intensywną opiekę nad nią i jej sprawami, będzie dokonywała na jego rzecz każdego roku jednej darowizny. Pozwany podniósł, iż w zamian za darowizny opiekował się spadkodawczynią przez 7 lat życia, przez 24 godziny na dobę, mieszkając razem z nią. Pozwany wskazał wreszcie, że spadkodawczyni postanowiła pozbawić powoda uprawnień do zachowku. Dała temu wyraz w kolejnych aktach notarialnych, zastrzegając, że dokonuje darowizn na rzecz pozwanego bez obowiązku ich zaliczenia na schedę spadkową.

Na rozprawie w dniu 3 kwietnia 2014 roku pozwany W. W. (1) oświadczył, iż otrzymał od matki w drodze darowizny, poza nieruchomościami wskazanymi przez powoda, także lokal mieszkalny położony w Ż. przy ul. (...). Precyzując swoje wcześniejsze twierdzenia oświadczył, iż lokal mieszkalny położony w Ż. przy ul. (...) został kupiony „na nazwisko powoda”, jednakże D. A. nie wyłożył na ten cel pieniędzy. Pozwany podniósł, że zaciągnięty na zakup wskazanego mieszkania kredyt spłaciła spadkodawczyni.

W piśmie procesowym z dnia 12 maja 2014 r. pozwany W. W. (1) wskazał, że zaliczeniu na poczet należnego powodowi zachowku podlegać winien także udział w wysokości 1/5 w prawie własności niezabudowanej działki o powierzchni 9429 m², darowany przez spadkodawczynię małoletniemu wówczas synowi powoda. Pozwany dodał, iż w latach 1978 – 2007 matka dokonywała na rzecz D. A. licznych darowizn gotówkowych z przeznaczeniem na: zakup samochodów, mebli, AGD, finansowała też zakupy towarów dokonywane przez powoda, kiedy prowadził działalność gospodarczą. Zdaniem pozwanego, darowizny te można oszacować na kwotę ok. 50.000 zł. Pozwany wniósł o uznanie, że darowizny dokonywane na jego rzecz przez matkę począwszy od roku 2007 miały charakter „darowizny za dożywocie”.

W piśmie procesowym z dnia 23 maja 2014 r. powód D. A. podniósł, iż zapis o braku obowiązku zaliczania darowizny na schedę spadkową nie ma znaczenia przy wyliczaniu zachowku. Wskazał także, iż wartość lokalu nr (...) w P. przy ulicy (...) w chwili wykonania umów darowizny na rzecz D. A. była niższa, niż w chwili darowania go przez spadkodawczynię pozwanemu. Powód przyznał, że w roku 2008 spadkodawczyni uregulowała ciężący na nim dług o wysokości 25.143,25 zł. Podniósł jednak, iż darowizna ta poczyniona została na rzecz dwóch osób: jego oraz jego żony J. A.. Wyraził w związku z tym zgodę na zaliczenie na poczet należnego mu zachowku połowy przedmiotowej kwoty tj. 12.572 zł.

Na rozprawie w dniu 20 stycznia 2016 roku D. A. i W. W. (1) zgodnie przyznali, iż każdy z nich otrzymał od spadkodawczyni darowiznę pieniężną w kwocie po 6.000 zł.

Na rozprawie w dniu 2 lutego 2016 roku pozwany W. W. (1) przyznał, że otrzymał od T. W. w drodze darowizny także dwa garaże w Ż., przy czym wartość każdego z nich oszacował na kwotę 20.000 zł.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 13 października 2010 roku zmarła T. W. z domu S., córka W. i R., ostatnio stale zamieszkała w Ż. przy ul. (...). (odpis skrócony aktu zgonu k. 4 akt sprawy I Ns 767/10; zeznania pozwanego k. 45)

Spadkodawczyni pozostawiła dwóch synów: pozwanego W. W. (1), pochodzącego z jej pierwszego małżeństwa z H. W. (rozwiązany przez rozwód w roku 1955) oraz powoda D. A., pochodzącego z jej drugiego małżeństwa z Z. A.. Małżeństwo spadkodawczyni i Z. A. także zostało rozwiązane przez rozwód. Trzeci syn spadkodawczyni E. zmarł wkrótce po urodzeniu. Spadkodawczyni nie miała dzieci pozamałżeńskich ani przysposobionych. Nie dokonała wydziedziczenia żadnego z synów. (zeznania pozwanego k. 45)

Prawomocnym postanowieniem z dnia 11 stycznia 2011 roku Sąd Rejonowy w Żyrardowie I Wydział Cywilny stwierdził, że spadek po T. W., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 4 czerwca 2007 roku, nabył w całości jej syn W. W. (1). (postanowienie k. 18 akt sprawy I Ns 767/10, testament k. 73)

W ostatnich latach życia spadkodawczyni wymagała stałej opieki, nie mogła się samodzielnie poruszać. Opiekę tę sprawował, począwszy od roku 2004, pozwany W. W. (1), który zamieszkał w tym celu wraz z matką. W dniu 4 czerwca 2007 roku T. W. udzieliła pozwanemu pełnomocnictwa do zarządu i administracji całym jej majątkiem, w tym do reprezentacji jej przed wszystkimi osobami, organami administracji rządowej, samorządowej, bankami, sądami itp. oraz do dokonywania wszelkich czynności w sprawach majątkowych i niemajątkowych koniecznych do realizacji pełnomocnictwa, w formie aktu notarialnego.

Powód D. A. nie sprawował bieżącej opieki nad matką. Od roku 2007 przebywał okresowo w Wielkiej Brytanii, gdzie pracował zarobkowo. Nie odwiedzał matki uważając, że jest ona „sterowana przez pozwanego”. (akt notarialny k. 74; zeznania pozwanego k. 45 – 48; zeznania powoda k. 319 czas adnotacji 00:28:14)

W skład spadku po zmarłej T. W., nabytego w drodze dziedziczenia przez pozwanego weszło:

1. prawo własności udziału wynoszącego $\frac{2}{5}$ części w niezabudowanej nieruchomości położonej w Ż., o powierzchni 0,9429 ha, stanowiącej grunty orne, dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 247.606 zł;

2. prawo własności niezabudowanej nieruchomości położonej w Ż., o powierzchni 0,1250 ha, stanowiącej w większości grunty orne, dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 69.300 zł.

(wypisy z rejestru gruntów k. 7 - 8; opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości M. K. k. 151 - 183, odpis zwykły księgi wieczystej k. 15 - 17, odpis zwykły księgi wieczystej k. 18 - 20; zeznania pozwanego k. 45 - 48)

T. W. w ciągu swojego życia czyniła liczne darowizny na rzecz synów D. A. i W. W. (1).

Na rzecz powoda D. A. spadkodawczyni poczyniła darowizny, których przedmiotem były:

1. prawo własności lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w P. przy ul. (...), oznaczonego obecnie jako lokal nr (...).

Pierwotnie lokal ten składał się z trzech mniejszych lokali o nr (...).

Umową darowizny z dnia 19 grudnia 1984 roku zawartą w formie aktu notarialnego ((...)) T. W. darowała synowi D. A. lokal oznaczony ówczesnie nr 2 oraz związany z własnością tego lokalu udział wynoszący 18% nieruchomości, z której lokal ten został wydzielony. Wartość przedmiotowego lokalu według stanu z chwili dokonywania darowizny i według cen aktualnych wynosi 127.200 zł.

W dniu 25 kwietnia 1985 roku T. W. darowała D. A. aktem notarialnym Rep. A nr (...) lokal oznaczony ówczasem nr 1, położony w P. przy ul. (...), składający się z trzech pomieszczeń, znajdujący się na parterze budynku wraz ze związanym z własnością tego lokalu udziałem wynoszącym 22% nieruchomości, z której ten lokal został wydzielony. Przedmiotowy lokal zajęty był wówczas przez lokatora, który otrzymał decyzję o przydziale mieszkania wydaną przez Urząd Miejski w P.. Wartość przedmiotowego lokalu według stanu z chwili dokonania darowizny i cen z daty orzekania o zachowku wynosiła 107.800 zł.

W dniu 27 września 1985 roku T. W. darowała D. A. umową zawartą w formie aktu notarialnego (Rep. A nr (...)) lokal oznaczony ówczasem nr 3, składający się z pokoju i kuchni. Przedmiotowy lokal obciążony był dożywotnią służebnością mieszkania na rzecz J. R.. W umowie darowizny wskazano, że udział właściciela przedmiotowego lokalu w prawie własności nieruchomości, na której budynek jest posadowiony wynosi 10%. Wartość przedmiotowego lokalu według stanu z chwili dokonania darowizny i cen z daty orzekania o zachowku wynosiła 60.900 zł.

Właścicielką pozostałej części przedmiotowej nieruchomości pozostawała spadkodawczyni T. W..

Postanowieniem z dnia 24 listopada 1986 roku Sąd Rejonowy w Pruszkowie w sprawie I Ns 846/86 o zniesienie współwłasności, toczącej się z wniosku T. W. z udziałem D. A. zniósł współwłasność nieruchomości położonej w P. przy ul. (...) w ten sposób, że ustanowił w tym budynku odrębną własność dwóch lokali: nr (...) na parterze budynku, składającego się z pięciu pokoi mieszkalnych, kuchni, łazienki i przedpokoju i przyznał ten lokal D. A. oraz lokalu nr (...) na piętrze budynku, składającego się z pięciu pokoi mieszkalnych, kuchni, łazienki i przedpokoju i przyznał ten lokal T. W.. Nadto Sąd orzekł, iż działka gruntu wraz z budynkami gospodarczymi i ogrodzeniem stanowić będzie współwłasność T. W. i D. A. po 1/2 części.

Umową zawartą w formie aktu notarialnego z dnia 18 października 2000 roku (Rep. A (...)) D. A. darował nieruchomość lokalową oznaczoną nr 1 położoną w P. przy ul. (...) wraz z przynależnym udziałem w częściach wspólnych budynku oraz działce pod budynkiem swojemu synowi A. A.. A. A. ustanowił na rzecz D. A. oraz Z. A. służebność osobistą polegającą na bezpłatnym, dożywotnim prawie wspólnego zamieszkiwania w przedmiotowym lokalu.

Z kolei w dniu (...) syn powoda A. A. zawarł z T. W. umowę darowizny (Rep. A nr (...)), na podstawie której darował spadkodawczyni przedmiotowy lokal mieszkalny nr (...) położony w P. przy ul. (...) wraz z prawami związanymi z jego własnością.

Dla lokalu przy ul. (...) w P. Sąd Rejonowy w Pruszkowie prowadzi obecnie księgę wieczystą o nr (...).

(akt notarialny k. 62 – 63, akt notarialny k. 64 – 65, akt notarialny k. 66 – 67, postanowienie k. 10 akt sprawy I Ns 846/86, opinia biegłego sądowego z zakresu wyceny nieruchomości W. S. k. 237 – 282, odpis zwykły księgi wieczystej k. 9 – 11, akt notarialny k. 86 – 87, akt notarialny k. 84 – 85, zeznania pozwanego k. 45 – 48, k. 115 – 116, k. 227 – 228 czas adnotacji 00:05:29; zeznania powoda k. 116, odpis zupełny księgi wieczystej k. 202 - 203)

2. środki pieniężne w wysokości co najmniej 32.000 zł, przeznaczone przez powoda D. A. na zakup własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego położonego w Ż., przy ul. (...). znajdujące się w zasobach (...) Spółdzielni Mieszkaniowej.

Przydział lokalu na warunkach własnościowych na rzecz powoda nastąpił w dniu 14 grudnia 1992 roku. D. A. zobowiązany był do uiszczania corocznie przez okres 30 lat kwot przeznaczonych na spłatę kredytu zaciągniętego przez (...) Spółdzielnię Mieszkaniową w związku z budową lokalu. T. W., działając w celu uzyskania pieniędzy dla D. A. dokonała w 1998 roku sprzedaży stanowiącej jej własność nieruchomości gruntowej o powierzchni 2000 m² położonej w miejscowości M.. Uzyskała za nią cenę 32.000 zł i wskazaną kwotę przekazała w całości powodowi, ten zaś dokonał przed umówionym terminem spłaty zaciągniętego kredytu.

Umową darowizny z dnia 11 września 2000 roku D. A. i jego żona J. A. darowali objęte ich wspólnością ustawową małżeńską spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...) wraz z udziałem członkowskim T. W..

(odpis zwykły księgi wieczystej k. 21 – 23, pisma spadkodawczyni do Sądu Rejonowego w Żyrardowie k. 101 – 104, pisma spadkodawczyni do (...) S. A. w W. k. 105 – 106, zeznania pozwanego k. 45 – 48, k. 116, k. 227 – 228 czas adnotacji 00:17:53, k. 378 czas adnotacji 00:11:00; zeznania powoda k. 117, k. 317 - 318, k. 378 czas adnotacji 00:12:40; akt notarialny k. 122 – 123, pisma spadkodawczyni do Sądu Rejonowego w Żyrardowie k. 103, 104; akt notarialny k. 332 – 333; pisma (...) Spółdzielni Mieszkaniowej kierowane do powoda k. 375, 376)

3. środki pieniężne w wysokości 12.571,76 zł, przeznaczone na spłatę zobowiązań D. A. i jego żony J. A., objętych skierowaną przeciwko nim egzekucją komorniczą. T. W. przekazała na ten cel kwotę 25.143,53 zł, jednakże z uwagi na fakt, że przedmiotowy dług ciążył na powodzie i jego żonie J. A., zaliczeniu na poczet otrzymanych przez powoda darowizn podlega ½ wskazanej kwoty. Przekazanie wskazanych środków na rzecz powoda odbyło się w ten sposób, iż dnia 14 lutego 2008 roku T. W. wpłaciła przedmiotową kwotę bezpośrednio na rachunek bankowy Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzącego egzekucję przeciwko powodowi i jego żonie w sprawie o sygn. akt Km 713/01.

(dowód wpłaty z dnia 14 lutego 2008 roku k. 33, zeznania powoda k. 319 czas adnotacji 00:26:32; zeznania pozwanego k. 318 czas adnotacji 00:19:00, 00:23:20)

4. kwota 6.000 zł darowana przez T. W. powodowi około roku 2002 – 2003. Kwotę tę spadkodawczyni przekazała powodowi za pośrednictwem jego brata, W. W. (1).

(zeznania powoda k. 318 czas adnotacji 00:13:22; zeznania pozwanego k. 318 – 319 czas adnotacji 00:19:00)

T. W. poczyniła na rzecz pozwanego W. W. (1) darowizny, których przedmiotem były:

1. prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...) i związany z własnością tego lokalu udział w wysokości ½ nieruchomości, na której lokal jest posadowiony. Przedmiotowy lokal T. W. darowała pozwanemu na mocy umowy z dnia 22 czerwca 1990 roku, zawartej w formie aktu notarialnego Rep. A (...). Wartość przedmiotowego lokalu według stanu z daty dokonania darowizny i według cen z chwili orzekania o zachowku wynosi 153.000 zł.

(zeznania pozwanego k. 45 – 48, akt notarialny k. 107, opinia biegłego W. S. k. 337 - 355, odpis zupełny księgi wieczystej k. 212 - 214)

2. prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w P. przy ul. (...), stanowiącego odrębną nieruchomość, wraz ze związanym z nim udziałem w nieruchomości wspólnej, którą stanowi grunt oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali. Dla przedmiotowej nieruchomości Sąd Rejonowy w Pruszkowie prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Przedmiotowe prawo T. W. darowała pozwanemu umową z dnia 21 grudnia 2007 roku (akt notarialny Rep. A nr (...)). W treści umowy W. W. (1) oświadczył, iż wyraża zgodę na dożywotnie, bezpłatne zamieszkiwanie w lokalu spadkodawczyni, z prawem wynajmowania tego lokalu i pobierania pożytków. Wartość lokalu według stanu z daty dokonania darowizny i cen z daty orzekania wynosi 250.000 zł.

(odpis zwykły księgi wieczystej k. 12 – 14, zeznania pozwanego k. 45 – 48, 118, akt notarialny k. 94 – 95, odpis zupełny księgi wieczystej k. 205 - 207.)

3. własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...), pozostającego w zasobach (...) Spółdzielni Mieszkaniowej, dla którego Sąd Rejonowy w Żyrardowie prowadzi księgę wieczystą nr (...). Przedmiotowe prawo spadkodawczyni darowała pozwanemu umową zawartą w formie aktu notarialnego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Rep. A nr 5187/2008). W treści umowy spadkodawczyni oświadczyła, że przedmiotowe prawo daruje synowi W. W. (1) bez obowiązku zaliczenia na schedę spadkową, do jego majątku osobistego. Pozwany

oświadczył w treści aktu notarialnego, iż spadkodawczyni ma prawo do dożywotniego i bezpłatnego zamieszkiwania w tym lokalu, w tym prawo do korzystania z pomieszczeń wspólnych. Wartość lokalu według stanu z daty dokonania darowizny i cen z daty orzekania wynosi 250.000 zł.

(zeznania pozwanego k. 45, akt notarialny k. 75 – 76, odpis zupełny księgi wieczystej k. 21 – 23, 215 - 217)

4. prawo własności lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w P. przy ul. (...), oznaczonego obecnie jako lokal nr (...), dla którego Sąd Rejonowy w Pruszkowie prowadzi księgę wieczystą nr (...). W dacie dokonania przedmiotowej darowizny przez spadkodawczynię w formie aktu notarialnego (Rep. A nr (...)), tj. w dniu 30 października 2009 roku na prawie tym ciążyła służebność osobista polegająca na bezpłatnym, dożywotnim prawie zamieszkiwania w lokalu na rzecz D. A. i Z. A., ustanowiona na mocy aktu notarialnego z dnia 18 października 2000 roku. W treści umowy darowizny spadkodawczyni zastrzegła, iż darowuje prawo własności lokalu W. W. (4) bez obowiązku zaliczenia go na schedę spadkową, do jego majątku osobistego. W. W. (4) oświadczył z kolei, że wyraża zgodę na bezpłatne, dożywotnie zamieszkiwanie w nim T. W. z prawem wynajmowania tego lokalu przez uprawnioną i prawem pobierania pożytków. Wartość lokalu według stanu z daty darowania go pozwanemu oraz według cen aktualnych wynosi 190.300 zł.

(akt notarialny k. 77 – 78, opinia biegłego sądowego z zakresu (...) k. 238 – 282; odpis zwykły księgi wieczystej k. 9 – 11, zeznania pozwanego k. 45)

5. kwota 6.000 zł darowana pozwanemu przez spadkodawczynię około roku 2002 – 2003.

(zeznania powoda k. 318 czas adnotacji 00:13:22; zeznania pozwanego k. 318 – 319 czas adnotacji 00:19:00)

6. prawo własności dwóch garaży położonych w Ż., przy ul. (...) oraz przy ul. (...). Wartość każdego z nich według stanu z daty dokonania darowizny i cen obecnych wynosi 20.000 zł (łącznie 40.000 zł).

(zeznania powoda k. 323 – 325; zeznania pozwanego k. 325, k. 377 czas adnotacji 00:03:52)

Łącznie wartość spadku pozostawionego przez T. W. i nabytego w drodze dziedziczenia przez W. W. (1) to kwota 316.906 zł.

Łączna wartość darowizn dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz pozwanego W. W. (1) wynosi 889.300 zł.

Łączna wartość darowizn dokonanych przez spadkodawczynię na rzecz powoda D. A. wynosi 346.471 zł.

Powód D. A. jest rozwiedziony. Choruje na dnę moczanową i schorzenie żołądka. W latach 2007 – 2014 pracował okresowo w Wielkiej Brytanii w charakterze pracownika magazynowego. (oświadczenie o stanie rodzinnym i majątkowym powoda uzupełnione pismem z dnia 21 stycznia 2014 roku k. 24 – 26, k. 38)

Pozwany W. W. (1) jest żonaty, ma dwóch pełnoletnich i samodzielnych synów. Nie pracuje, choruje na cukrzycę insulinozależną, utrzymuje się z renty w wysokości 1.060 zł. Uzyskuje także dochód w wysokości około 20.000 zł rocznie z wynajmowania lokali mieszkalnych w P., o których była mowa wyżej. (zeznania pozwanego k. 45 – 48)

Powyższy stan faktyczny w części dotyczącej daty śmierci spadkodawczyni, kręgu spadkobierców ustawowych, którzy dziedziczyliby w razie braku testamentu, faktu nabycia spadku w całości przez pozwanego, składu tego spadku, jak też przedmiotów objętych darowiznami czynionymi przez T. W. na rzecz każdego z synów pozostaje bezsporny.

Sąd ustalił powyżej opisane okoliczności w znacznej części w oparciu o wymienione w treści stanu faktycznego dokumenty, których wiarygodność i autentyczność nie były kwestionowane, jak też w oparciu o zgodne twierdzenia stron.

Dokonując ustaleń faktycznych odnoszących się do wartości poszczególnych nieruchomości objętych umowami darowizny, zawieranymi między T. W. a stronami, opierał się Sąd na dowodach z opinii biegłych z zakresu wyceny

nieruchomości: M. K. (dokonującej oszacowania nieruchomości gruntowych niezabudowanych wchodzących w skład spadku) oraz W. S. (który dokonał oszacowania wartości lokalu mieszkalnego położonego w P. przy ul. (...)) według stanu na lata 1984/1985, tj. na datę dokonywania darowizn przedmiotowego lokalu na rzecz powoda przez spadkodawczynię oraz według stanu z roku 2009 tj. daty dokonania przez T. W. darowizny na rzecz pozwanego i według cen aktualnych, jak też oszacowania lokalu położonego w Ż. przy ul. (...)).

Przedmiotowe opinie Sąd uznał za logiczne, szczegółowe, wyczerpujące. Strony nie podniosły żadnych zarzutów wobec treści opinii, podważających skutecznie ich fachowość i prawidłowość dokonanych przez biegłych ustaleń. Powód i pozwany nie zgłaszali także wniosków o sporządzenie opinii uzupełniających przez biegłych.

Wbrew twierdzeniom pozwanego, biegła M. K. wzięła pod uwagę w swoich ustaleniach charakter szacowanych nieruchomości wchodzących w skład spadku, wyraźnie opisując na stronie 4 opinii obecne przeznaczenie poszczególnych działek gruntu. Biegła zaznaczyła jedynie, iż tereny niezabudowane miasta, w tym nieruchomość dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...) należy rozpatrywać w kategorii terenów gruntów ornych, które docelowo mogą być wykorzystane pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną lub usługową. Z kolei studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przewiduje dla nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...) rozwój zabudowy usługowej oraz tereny zieleni.

Biegły W. S., dokonując oszacowania wartości lokalu mieszkalnego nr (...) (dawne lokale nr (...)) położonego w P. przy ul. (...) według stanu z lat 1984/1985 uwzględnił specyficzne uwarunkowania, w tym zamieszkiwanie na przedmiotowej nieruchomości lokatorów na podstawie szczególnego trybu najmu, jak też obciążenie części nieruchomości służebnością dożywocia. Biegły opisał w sposób bardzo szczegółowy sposób wyliczenia współczynników obniżenia wartości rynkowej lokalu z uwagi na przedmiotowe okoliczności. Powód D. A. po otrzymaniu odpisu przedmiotowej opinii nie zgłosił żadnych uwag do jej treści.

Szereg okoliczności nie wymagało przeprowadzania postępowania dowodowego. Pozwany W. W. (1) na rozprawie w dniu 20 sierpnia 2014 roku oświadczył, iż nie kwestionuje wartości lokali mieszkalnych będących przedmiotem darowizny wskazanych w pozwie przez powoda (k. 118). Z tego względu Sąd nie przeprowadzał dowodu z opinii biegłych dla oszacowania wartości lokalu mieszkalnego położonego w Ż. przy ul. (...) i lokalu mieszkalnego położonego w P. przy ul. (...) darowanych przez T. W. pozwanemu, uznając wskazane przez powoda wartości za bezsporne. Na rozprawie w dniu 20 stycznia 2016 roku pozwany przyznał fakt otrzymania od matki darowizny w kwocie 6.000 zł (k. 318). Na rozprawie w dniu 2 lutego 2016 roku pozwany oświadczył dodatkowo, że otrzymał od matki drogą darowizny także prawo własności dwóch garaży usytuowanych w Ż., przy czym wartość każdego z nich wynosiła 20.000 zł według stanu z daty dokonania darowizny i cen obecnych. Powód oświadczył, iż wartości tych praw nie kwestionuje. (k. 325)

Z kolei powód D. A. przyznał w piśmie procesowym z dnia 22 maja 2014 roku fakt spłacenia przez matkę ciężącego na nim i jego żonie długu w wysokości 25.143,53 zł (k80 – 83). Na rozprawie w dniu 20 stycznia 2016 roku (k. 317 - 318) powód przyznał także, że środki na zakup przez niego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w Ż. otrzymał od spadkodawczyni, jak też, że otrzymał od niej darowiznę pieniężną w kwocie 6.000 zł. Na rozprawie w dniu 2 lutego 2016 roku powód oświadczył, iż cała cena uzyskana przez T. W. w związku ze sprzedażą należącej do niej działki gruntu w M. została przeznaczona na zakup lokalu przy ul. (...) w Ż. na jego rzecz (k. 326), a następnie dostarczył odpis aktu notarialnego sprzedaży, z którego wynika, że cena wynosiła 32.000 zł. (k. 332 – 333).

Powód nie zakwestionował wreszcie twierdzeń pozwanego, iż W. W. (1) opiekował się matką przez ostatnich 7 lat jej życia; przyznał także, że sam matki nie odwiedzał (k. 319).

Sąd zważył, co następuje:

Podstawą prawną żądania zgłoszonego w niniejszej sprawie przez D. A. jest treść art. 991 i następne k.c. W myśl wskazanej normy, zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie

trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek).

W pierwszej kolejności powołanymi z mocy ustawy do spadku są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych, przy czym część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza, niż jedna czwarta całości spadku (art. 931 § 1 k.c.). Spadkodawczyni T. W. w chwili śmierci była rozwiedziona, pozostawiła jedynie dwóch spadkobierców: swoich synów, strony niniejszego procesu.

Powód w chwili śmierci T. W. nie był osobą małoletnią, nie podnosił także, by był w chwili otwarcia spadku trwale niezdolny do pracy. Co za tym idzie, wysokość należnego powodowi zachowku odpowiada wartości połowy udziału, który przypadąłby mu przy dziedziczeniu ustawowym, a zatem równa jest 1/4 wartości spadku.

Punktem odniesienia przy obliczaniu wartości stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku jest chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy. Ustalanie składu spadku tj. różnicy między wartością stanu czynnego spadku (aktywów) i wartością stanu biernego spadku (pasywów), następuje, co do zasady, według reguł określonych w art. 922 k.c.; nie uwzględnia się jedynie zapisów i poleceń oraz długów z tytułu zachowku (wyr. SN z dnia 14 marca 2008 r., IV CSK 509/07, Lex nr 445279; wyr. SA w Szczecinie z dnia 27 marca 2013 r., I ACa 898/12, Lex nr 1353838).

W sprawie niniejszej nie wskazano na jakiegokolwiek długi spadkowe. Istnieją natomiast aktywa spadkowe w postaci: prawa własności udziału wynoszącego 2/5 części w niezabudowanej nieruchomości położonej w Ż., dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 247.606 zł oraz prawa własności niezabudowanej nieruchomości położonej w Ż., dla której w Sądzie Rejonowym w Żyrardowie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 69.300 zł. Łącznie zatem wartość spadku nabytego przez pozwanego to kwota 316.906 zł.

Zgodnie z treścią art. 993 k.c. i 994 § 1 k.c., przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę, poza drobnymi darowiznami, zwyczajowo przyjętymi w danych stosunkach. Darowizny uczynione na rzecz spadkobierców oraz osób uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania (wyr. SA w Białymstoku z dnia 1 czerwca 2004 r., I ACa 285/04, OSAB 2004, z. 3, poz. 3; wyr. SA w Białymstoku z dnia 12 listopada 1996 r., I ACr 308/96, OSA 1997, z. 11-12, poz. 68). Jeżeli chodzi o spadkobierców, to doliczenie darowizny do spadku jest niezależne od tytułu powołania do spadku (ustawa, testament), jak też od tego, czy spadkobierca obdarowany jest jednocześnie osobą uprawnioną do zachowku.

Jak stanowi art. 995 § 1 k.p.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Celem ustalenia tzw. substratu zachowku, czyli wartości, która stanowi podstawę ustalenia sumy stanowiącej zachówek należny uprawnionemu, należy wartość stanu czynnego spadku powiększyć o wartość darowizn podlegających doliczeniu. Jak wynika z poczynionych ustaleń, T. W. zawarła z pozwanym – spadkobiercą liczne umowy darowizny, zaś łączna ich wartość to kwota 889.300 zł.

Czysta wartość spadku wraz z wartością darowizn podlegających doliczeniu do spadku wynosi zatem łącznie 1.206.206 zł. Z powyższego wynika, iż należny powodowi zachówek równy jest kwocie 301.551,50 zł (1.206.206 zł x 1/4).

Zgodnie z art. 996 k.c. darowiznę dokonaną przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Art. 991 § 2 k.c. stanowi, iż w sytuacji, gdy uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Powód, jak wynika z poczynionych ustaleń faktycznych, otrzymał należny mu zachowek w całości w postaci poczynionych przez spadkodawczynię na jego rzecz darowizn. Łączna wartość przedmiotowych przysporzeń wynosi bowiem 346.471 zł.

Zaznaczyć należy przy tym, iż przy zaliczaniu na poczet zachowku nie mają znaczenia przedmiot darowizny i cel, w jakim została ona dokonana (post. SN z dnia 30 marca 2011 r., III CZP 136/10, Lex nr 844761). Istotnym jest, iż doszło do przysporzenia majątkowego na rzecz powoda dokonanego przez spadkodawczynię. Również fakt, iż D. A. po otrzymaniu darowizn wyzbył się własności nieruchomości, pozostaje bez znaczenia w sprawie niniejszej.

Zgodnie z normą art. 33 pkt 2 k.r.o. przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę należą do majątku osobistego osoby pozostającej w związku małżeńskim, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił. Ujawnione w sprawie okoliczności nie wskazują, by dokonując którejkolwiek z darowizn (czy to darowizn nieruchomości, czy pieniężnych), spadkodawczyni zastrzegła, że czyni je do majątku wspólnego powoda D. A. i jego ówczesnej żony. Zatem pełna wartość wskazanych przysporzeń podlega zaliczeniu na poczet należnemu powodowi zachowku.

Wyjątek stanowi kwota 25.143,53 zł wpłacona przez spadkodawczynię na konto komornika sądowego w celu pokrycia zobowiązania ciężącego niepodzielnie na powodzie i jego małżonce. W tym zakresie, z uwagi na fakt, iż darowizna T. W. pokryła zobowiązania obydwu w/w osób, obecnie rozwiedzionych, zasadnym jest zaliczenie na poczet należnego powodowi zachowku jej połowy, tj. kwoty 12.571,76 zł. W kręgu czynności o charakterze darowizny pozostaje bowiem także dokonana przez spadkodawczynię za powoda i jego żonę spłata zobowiązania. Stanowiła ona bezpłatne świadczenie na rzecz obdarowanego kosztem majątku spadkodawczyni (art. 888 § 1 k.c.). Skoro przyjmuje się, że w umowie darowizny świadczenie na rzecz obdarowanego może polegać na zwolnieniu obdarowanego z długu, brak jest przeszkód, by uznać za darowiznę przysporzenie majątkowe którego skutkiem jest zmniejszenie ciężących na obdarowanym zobowiązań wobec osób trzecich.

Z powyższych ustaleń wynika, iż nie zachodzą okoliczności uprawniające powoda do żądania od pozwanego zapłaty sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia, opisane w art. 991 § 2 k.c.

Powództwo należało zatem oddalić w całości.

Na marginesie jedynie wskazać trzeba, iż brak było podstaw, by dokonać – jak o to wnosił pozwany – zaliczenia na poczet uzyskanego przez powoda zachowku wartości darowizn dokonanych przez T. W. na rzecz syna D. A., wnuka spadkodawczyni. Norma art. 996 zdanie drugie k.c. dopuszcza zaliczenie na poczet zachowku należnego dalszemu zstępnemu spadkodawcy zapisu windykacyjnego oraz darowizny uczynionej przez spadkodawcę wstępnemu uprawnionego. Oznacza to, że na poczet zachowku wnuka zalicza się zapis windykacyjny oraz darowiznę uczynioną na rzecz jego rodzica (dziecka spadkodawcy). Nie istnieje natomiast relacja odwrotna, zapisu windykacyjnego oraz darowizny uczynionej wnukowi nie zalicza się na poczet zachowku należnego dziecku spadkodawcy (rodzicowi wnuka).

Z tych wszystkich względów należało orzec jak w sentencji wyroku.